

TARTALOM

ÁBRAJEGYZÉK / 7

TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE / 10

BEVEZETÉS / 13

I. A RENDSZERVÁLTOZÁS KÖVETKEZMÉNYEI / 15

A Balkán az európai térben / 17

Hajdú Zoltán

Államosodási folyamatok 1990 után / 43

Hajdú Zoltán

A Nyugat-Balkán országainak belső tagozódása / 71

Illés Iván

A Nyugat-Balkán és az európai uniós csatlakozás / 100

Illés Iván

II. DEMOGRÁFIAI FOLYAMATOK ÉS MUNKAERŐ / 117

Etnikai összetétel, nemzeti konfliktusok / 119

Hajdú Zoltán

A népesség szerkezetének átalakulása / 145

Roberto Chizzali

Fordította: *Varjú Viktor*

Migráció / 168

Andrea Hofer

Fordította: *Márkusné Zsibók Zsuzsanna*

Foglalkoztatás és munkaerőpiacok / 187

Emma Clarence – Elisa Campestrin

Fordította: *Póla Péter*

III. KÖRNYEZET ÉS TELEPÜLÉSHÁLÓZAT / 213

Természeti erőforrások és a környezet állapota / 215

Nagy Imre

Városhálózat / 241

Faragó László – Rácz Szilárd

Faluhálózat és rurális térségek / 273

Hardi Tamás

IV. POLITIKAI RENDSZER, KÖZSZOLGÁLTATÁSOK / 289

A kormányzati rendszerek sajátosságai / 291

Pálné Kovács Iлона – Grünhut Zoltán

Társadalmi struktúrák és társadalmi szolgáltatások / 333

*Emma Clarence*Fordította: *Suvák Andrea*

V. GAZDASÁG / 361

Dezintegráció és újraszerveződés a Nyugat-Balkán iparában / 363

Lux Gábor

A Balkán mezőgazdasága / 384

Kovács Teréz

A Balkán közlekedése / 410

Erdősi Ferenc

Turizmus / 431

Raffay Zoltán

A Nyugat-Balkán bankszektora / 453

Gál Zoltán

Felsőoktatás, kutatás és fejlesztés / 471

Horváth Gyula

Kis- és középvállalatok, magánvállalkozások / 490

*Patrick Dubarle – Alessandra Proto*Fordította: *Grünhut Zoltán – Kovács Sándor Zsolt*

Helyi gazdaságfejlesztés / 527

*Andrea Hofer*Fordította: *Mezei Cecília*

Regionális fejlesztési programok / 548

Patrick Dubarle – Mezei Cecília – Pámer Zoltán

IRODALOM / 580

A KÖTET SZERZŐI / 615

ÁBRAJEGYZÉK

1. Délkelet-Európa, a Balkán-félsziget, Nyugat-Balkán lehatárolása	22
2. Az EU délkelet-európai transznacionális programja	38
3. Az EU Duna-stratégiájának programterülete	39
4. Az államhatárok stabilitásának időtartama Európában a XVI–XX. században	46
5. A volt Jugoszlávia átalakulása hét új állammá, 1991–2008	50
6. Délkelet-Európa integrációs struktúrái, 2008	56
7. Jugoszlávia bánáságai, 1931	72
8. Jugoszlávia tagköztársaságai, 1946	74
9. Horvátország megyéi az 1800-as évek végén	83
10. A volt Jugoszlávia területén elkövetett háborús bűnök színhelyei az ICTY szerint	143
11. Népeségnövekedési ráta az EU27-ben és a Nyugat-Balkán régióban, 1960–2050	147
12. Teljes népszaporodási ráta az EU27-ben és a Nyugat-Balkán régióban, 1960–2050, egy nőre jutó gyermekek száma	148
13. Születéskor várható élettartam az EU27 és a Balkán országokban, 1960–2050	149
14. A 0–14 éves korúak megoszlása az EU27-ben és a Nyugat-Balkán régióban, 1960–2050	151
15. A 65 évnél idősebb népesség részesedése az EU27-ben és a Nyugat-Balkán régióban	151
16. A lakosság korfája az EU27-ben és a Balkán országokban, 1960	153
17. A lakosság korfája az EU27-ben és a Balkán országokban, 2010	153
18. Teljes népszaporodási ráta a Balkán országokban, 1960–2010	154
19. A férfiak születéskor várható élettartama a Balkán országokban, 1960–2010	155
20. A nők születéskor várható élettartama a Balkán országokban, 1960–2010	156
21. Átlagéletkor a Balkán országokban, 1960–2010	157
22. Korfák a Balkán országokban, 2010	164
23. GDP-növekmény: valós és a jövőre becsült (éves szinten)	189
24. Munkanélküliségi ráták a Nyugat-Balkán országokban a 15–64 éves korosztályban, 2007–2009	193
25. Munkanélküliség a 15–24 éves korosztályban a munkanélküliség százalékában, 2009	196
26. A romák és a többségi nemzethez tartozó lakosság aránya a 15–55 év közötti munkanélkülieken belül	198
27. Védelem alatt álló területek	222
28. A régió természetvédelmi területei	223
29. Geotermikus energiapotenciál a nyugat-balkáni régióban	227
30. A régió tengerparti fürdővízminősége 2005-ben (a nemzeti előírásoknak megfelelő mérőpontok aránya az összesből)	233

31. A Nyugat-Balkán környezeti állapotának térszerkezeti sajátosságai	236
32. A városi népesség aránya 1990–2015	247
33. A fővárosok népességváltozása 1990 óta	248
34. A Nyugat-Balkán városai, 2008	249
35. A Nyugat-Balkán térszerkezete és funkcionális városhálózata	251
36. A főváros részesedése a teljes városi népességből	271
37. A jellemzően rurális térségekben élő lakosság aránya a Nyugat-Balkán államaiban	274
38. A községek megoszlása az átlagos településnagyság alapján Horvátországban és Kis-Jugoszlávia egyes területein	279
39. Albánia régiói	309
40. Bosznia és Hercegovina régiói (kantonjai)	311
41. Horvátország megyéi (županije)	314
42. Macedóni a statisztikai régiói	318
43. Szerbia körzetei (okrug)	319
44. Montenegró helyi önkormányzatai	324
45. Szlovénia statisztikai régiói	326
46. Abszolút szegénységi ráták Albániában, 2002–2005	340
47. Szegénységi ráták Bosznia-Hercegovinában entitásonként, 2001–2004	340
48. Koszovói szegénységi arányszámok	341
49. A Világbank Nyugat-Balkánra vonatkozó szegénységi előrejelzései, napi 5,00 USD vásárlóerő-paritáson számolva	342
50. Az egy főre jutó egészségügyi kiadások átlagos árfolyamon, 2003–2007	351
51. Az egészségügyre fordított összes kiadás a GDP %-ában, 2003–2007	352
52. Az egészségügy finanszírozási forrásai	353
53. Egészségügyre fordított, „zsebből fizetett” kiadások a teljes magánkiadások százalékában, 2003–2007	354
54. A nem kormányzati szervek fenntarthatósági indexe	357
55. Az ipari és építőipari foglalkoztatás változása, 1990–2008	365
56. Az iparban és építőiparban foglalkoztatottak aránya Közép- és Délkelet-Európában	371
57. Az ipari bruttó hozzáadott érték (GVA) területi különbségei és szerkezete Szerbiában, 2005	374
58. Vállalkozási övezetek és ipari parkok Horvátországban és Szerbiában	380
59. A mezőgazdaság részesedése a GDP-ből, 2005	387
60. Az agrárfoglalkoztatottak aránya az összefoglalkoztatottakon belül, 2003	389
61. A rét és legelőterületek, állatállomány, illetve lehalászás és halfeldolgozás	393
62. A mezőgazdasági terület szerkezete Szerbiában, Közép-Szerbiában és a Vajdaságban, 2008	394
63. Erdőterületek aránya az összterületen belül	395
64. A mezőgazdaság üzemszerkezete	396
65. A növénytermesztés hozamai, 2005	401
66. Fontosabb növénytermesztési mutatók (1981–1983-as évek átlaga)	402
67. Állati termékek termelése, 2004	405

68. A mezőgazdasági export/import és a kereskedelmi egyenleg országoként, 2004/2005	408
69. A Páneurópai/Transzeurópai korridorok	414
70. A Köln–Halkali (Isztambul) irányvonalak útvonala	421
71. A Ljubljana–Halkali (Isztambul) tranzitvonal-változatok	422
72. Az egyes határszakaszokon át naponta közlekedő közúti gépjárművek száma, 2000	424
73. A Románia és Bulgária közötti átkelőhelyek	426
74. Banki eszközállomány a GDP arányában, 2006	465
75. KKE: hitelek, betétek, hitel/betét arány, 2006	466
76. A felsőfokú intézmények hallgatói létszámának alakulása Jugoszláviában, 1959–1984	474
77. A nyugat-balkáni országok felsőoktatási intézményeinek területi elhelyezkedése, 2007	477
78. Az albán felsőfokú oktatási intézmények nappali tagozataira beiratkozott tanulók száma, 1995–2008	478
79. A felsőfokú hallgatói létszám változása Horvátországban, 1999–2008	478
80. A szerb felsőoktatás hallgató létszámának változása, 1990–2007	479
81. A felsőfokú hallgatók számának alakulása Bosznia-Hercegovinában, 2000–2008	481
82. A K+F-foglalkoztatottak számának változása, 1996–2007	483
83. A kutatóhelyek regionális eloszlása a balkáni országokban	488
84. Az Adriai IPA CBC-program célterülete	558
85. Horvátország kiemelten támogatott térségei	569
86. Szerbia önálló állami fejlesztési stratégiával rendelkező elmaradott térségei	573
87. Montenegró legfejletlenebb északi régiója	576

TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE

1. Délkelet-Európa és a Balkán lehatárolásának különböző megoldásai 1990 után	34
2. A balkáni országok európai integrációs kapcsolatainak alakulása	103
3. Jugoszlávia nemzetiségi összetétele, 1961–1991	126
4. Bosznia-Hercegovina nemzetiségi összetétele, 1961–1991	128
5. Horvátország nemzetiségi és összetétele, 1961–1991	129
6. Macedónia nemzetiségi összetétele, 1961–1991	130
7. Montenegró nemzetiségi összetétele, 1961–1991	131
8. Szerbia nemzetiségi összetétele, 1961–1991	132
9. Szlovénia nemzetiségi összetétele, 1961–1991	134
10. Az ENSZ menekültügyi főbiztosának tevékenysége által érintett becsült lakosságszám, 1999	141
11. A népesség száma és változása, 1960–2010	158
12. Nettó migrációs ráta a Balkán országaiban, 1960–2010, az ezer főre jutó nettó migránsok száma	158
13. Korcsoportok a Nyugat-Balkánon, 1960–2010	160
14. Eltartottsági indexek a Nyugat-Balkánon, 1960–2010	162
15. A be- és kivándorlók száma a népesség százalékában, 2005	170
16. A hazautalások összege és a GDP-hez viszonyított aránya	171
17. A nyugat-balkáni térség kivándorlóinak tíz leggyakoribb célországa 2005- ben és a fővárosaik közötti távolság	182
18. GDP- és foglalkoztatási trendek, 1995–2004	188
19. A tartós munkanélküliség gyakorisága a munkanélküliség százalékában	194
20. Férfi és női munkanélküliségi ráta, 2007–2009	199
21. A munkavállalókat védő jogszabályok OECD módszertanával számított indexe	208
22. Határozatlan idejű munkaszerződések és leépítések a Nyugat-Balkánon	209
23. A régió fontosabb ásványvízforrásainak áttekintése	219
24. A biomasszából és hulladékból nyert energia aránya	228
25. Légszennyezési adatok, 2009	229
26. Vízvezeték és szennyvízelvezetés	230
27. Bányászati tevékenységből származó környezeti terhelések határon áterjedő hatása a nyugat-balkáni térségben	234
28. A környezetvédelmi minisztériumok tevékenységi területei	238
29. Bosznia-Hercegovina térszerkezeti és városhálózati sajátosságai	254
30. Horvátország térszerkezeti és városhálózati sajátosságai	257
31. Montenegró térszerkezeti és városhálózati sajátosságai	263
32. Szerbia térszerkezeti és városhálózati sajátosságai	266
33. A falvak lakosságszám szerinti megoszlása Kis-Jugoszlávia egyes területein	279
34. A szegények arányának változása a rurális Szerbiában, 2003	285
35. A háztartások bevétele Jugoszláviában, az országos átlag arányában, 1983	286

36. A nyugat-balkáni államok területi közigazgatási rendszere, 2010	331
37. A roma népesség becsült nagysága	337
38. A hátrányos helyzetű romák aránya a Nyugat-Balkánon	338
39. Munkavállalóknak juttatott segélyek a Balkánon, 2007–2008	343
40. A bruttó hozzáadott érték (GVA) ágazati megoszlása, 2007–2008	375
41. A külföldi működőtőke-beruházások (FDI) egy lakosra eső állománya	377
42. A tudásalapú gazdaság indexei Közép-Európában	378
43. A gazdaságilag aktív mezőgazdasági lakosság aránya az összes mezőgazdasági lakosságon belül Szerbiában	390
44. A földhasználat néhány mutatója, 2005	391
45. Az önellátó és félig önellátó gazdaságok aránya az összgazdaságon belül a Balkán országokban	397
46. A háztartások (gazdaságok) a jövedelemforrás és a földterületek mérete alapján Szerbiában a 2002. évi lakossági összeírás alapján	398
47. A mezőgazdasági kibocsátás ágazati arányai	399
48. Növénytermesztés, terület és hozamok, 2005	400
49. Állatállomány és állati termékek előállítás, 2004	404
50. A halászatra vonatkozó adatok a tengerparti országokban	406
51. A balkáni országok külkereskedelmének főbb orientációs mutatói	413
52. A Horvátország és Olaszország közötti tengeri kompforgalom alakulása, 1990–2010	416
53. Szerbia és a két világháború közötti Jugoszlávia vasúti határátkelő-helyeinek száma a szomszédos országok felé	418
54. Az egyes balkáni államhatárok közúti gépjárműforgalma, 2000	423
55. A Balkán országainak pozíciói a nemzetközi turizmusban	432
56. A Mediterráneum és a Balkán térség országainak pozíciói a világ turisztikai rangsorában	433
57. A Mediterráneum és a Balkán térség országainak pozíciói a világ turisztikai rangsorában lakosságszám-arányosan	434
58. A turizmus alapadatai a Nyugat-Balkán országokban	435
59. Nem belföldi vendégéjszakák aránya az összes a vendégéjszakából, 1998–2009	437
60. Az egyes országok részesedése a vendégérkezések, illetve vendégéjszakák számából a Nyugat-Balkánon	438
61. A turizmus területi koncentrációja Horvátországban, 2008	438
62. A turizmus területi koncentrációja Szlovéniában, 2004–2008	439
63. A Balkán országainak turisztikai portáljai	440
64. Világörökségi helyszínek a Balkán országokban	440
65. A külföldi bankok részaránya (banki eszközállomány százalékában)	462
66. A Nyugat-balkán bankrendszerének strukturális	464
67. A horvátországi bankhálózat területi megoszlása	468
68. Egyetemalapítási korszakok a Balkán országokban	473

69. A balkáni országok felsőoktatásának néhány jellemző mutatója, 2007	475
70. A nyugat-balkáni országok fontosabb K+F-mutatói, 2007	484
71. A kutatóhelyek területi elhelyezkedése, 2007	487
72. A kis- és középvállalkozások száma Délkelet-Európában	496
73. A magánszektor GDP-ből való részesedése, 1995–2003	496
74. A kis- és közepes méretű vállalkozások szerkezete ágazatonként, 2001	497
75. Az üzleti tevékenységek végzésének képessége, világszintű helyezés (a Világbank 178 országot átfogó rangsora)	499
76. Elszámoló intézmények	514
77. Jelzés értékű áttekintés a vállalkozást támogató szolgáltatásokról	516
78. Vállalkozásindítás: eljárások száma és időtartama	517
79. Önkormányzati szövetségek	531
80. A határ menti együttműködésekben való fokozottabb részvétel legfőbb akadályai	532
81. Az ezer főre eső vállalkozások száma	533
82. Az innovációs kapacitást jelző indikátorok	535
83. Vásárlói kifinomultság a Balkánon	536
84. A globális vállalkozói hét fontosabb adatai	540
85. ProCredit és Raiffeisen bankfiókok száma, 2008	541
86. Néhány vállalkozásfinanszírozási indikátor teljesítménye	542
87. Helyi részvétel az Európai Vállalkozói Hálózatban	547
88. A CARDS-program pénzügyi támogatása, 2000–2006	553
89. Az IPA-program pénzügyi támogatása országonként, 2007–2012	556
90. A nyugat-balkáni országok között indított CBC-programok pénzügyi keretei a 2007–2009-es időszakban	557
91. Horvátország IPA-programjainak finanszírozása, 2007–2012	560
92. Macedónia IPA-programjainak finanszírozása, 2007–2012	560
93. Szlovénia forrásainak megoszlása a 2004–2006 programozási időszakban	562
94. A szlovén NSRK operatív programjainak pénzügyi keretei, 2007–2013	563
95. A regionális fejlesztés háttéré	564